

Magda Veselská o workshopu pro německé studentky

21.9.2026 - Petra Jungwirthová | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

(21. 9. 2026) - Plötzensee v Německu je místem spojeným především s nacistickou justiční perzekucí a popravami, jejichž oběti si zde připomínáme při zářijovém pietním aktu. Letos se ale stalo i dějištěm vzdělávacího workshopu. „Nestačí znát jen čísla a statistiky. Studenti potřebují poznat konkrétního člověka,“ říká v rozhovoru Magda Veselská, historička Ústavu pro studium totalitních režimů, o speciálním vzdělávacím workshopu pro německé středoškolské studentky, který připravila spolu s Pavlou Plachou ve spolupráci s Europäische Akademie Berlin (EAB).

Co bylo jeho hlavním cílem?

Cílem bylo představit mladým lidem Plötzensee nejen jako pietní místo, ale také jako nedílnou součást nacistického represivního systému. Chtěli jsme ukázat, kdo byli lidé, kteří zde byli popraveni, jak a proč se dostali do soukolí nacistické justice a jak lze jejich životy poznávat prostřednictvím historických pramenů. Workshop se zaměřil na ženy a jejich význam v protinacistickém odboji. Jejich role je pro mnohé méně viditelná, přestože se podílely na celé řadě odbojových aktivit a v důsledku své činnosti byly vystaveny nacistické perzekuci – zatýkání, výslechům, věznění i soudnímu stíhání. Poměrně často se setkáváme s tím, že žena stála před nacistickým soudem společně se svým manželem či partnerem, a i když dostala „jen“ trest odnětí svobody, mělo to přirozeně dopad na celou rodinu, především děti. Vzdělávací workshop určený německým studentům však byl zaměřen na odpůrkyně režimu, nad nimiž německá justice vynesla trest smrti.

Jak workshop probíhal od začátku do konce?

Workshop probíhal ve dnech 8. a 9. září ve spolupráci Ústavu pro studium totalitních režimů a Evropské akademie Berlín. První den jsme věnovali kontextu – tedy historickým okolnostem rozbití Československa, Mnichovské dohodě, okupaci a vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Cílem bylo přiblížit účastnicím workshopu perspektivu okupované země. Následně jsme se zaměřili na aktivity odboje a odporu proti německé okupaci, na československé oběti nacistické justice, a především roli žen v protinacistickém odboji. Na program byla i návštěva Památníku Plötzensee.

Druhý den se účastnice věnovaly konkrétním československým ženám popraveným v Plötzensee. Pracovaly s jejich biografiemi, dokumenty, dopisy a dalšími archivními materiály. K dispozici měly i osobní fotografie i další obrazový materiál například z vyšetřovacích spisů. Na základě získaných informací vytvořily vlastní výstupy – koláže, v nichž reflektovaly konkrétní osud. Tímto způsobem přetavily do obrazové podoby život a osud odbojařek Ireny Bernáškové, Marie Dubské a Miloslavy Gschwindové, ale také Věry Ledererové, která byla odsouzena retroaktivně za špionáž proti Německu, a německé občanky Elisabeth Sztwiertnie, která zradila nacistický režim tím, že se zamilovala do „nesprávného“ člověka.

„Ženy byly přirozenou volbou, protože jsou v obecném povědomí o protinacistickém odboji a perzekuci často

opomíjené.“

Co bylo při této práci pro studentky nejtěžší?

Především naučit se z pramenů vytěžit to, co skutečně říkají. Historický dokument nám nikdy automaticky nezprostředkuje celý život člověka. Musíme rozlišovat mezi doloženou skutečností, různými interpretacemi a tím, co už jen domněnka nebo předpoklad. To je důležitá zkušenost, protože studentky si samy ověřovaly, jak vzniká historické poznání. Nešlo tedy jen o převzetí hotového výkladu. Zároveň jim prostředí workshopu umožnilo konfrontovat osudy a činnost popravených žen s vlastními postoji a zkušenostmi. Do toho, jak konkrétní příběh uchopily, promítly i svá vlastní témata.

Proč jste se zaměřili právě na ženy popravené v Plötzensee?

Podnětem k uspořádání workshopu byla tryzna na připomínku československých obětí tohoto popraviště, která se již potřetí konala v prostorách památníku v prvních zářijových dnech, tedy v době, kdy se zde v roce 1943 odehrály nechvalně známé krvavé noci. Při těchto příležitostech připomínáme samozřejmě všechny zde popravené Čechoslováky, ale v letošním roce jsme se rozhodli více přiblížit jednu konkrétní skupinu obětí. Ženy byly přirozenou volbou, protože jsou v obecném povědomí o protinacistickém odboji a perzekuci často opomíjené. Pět vybraných osudů zároveň umožnilo ukázat, že neexistuje jeden typ odbojáčky. Každá měla jiný život, zázemí i zkušenost s nacistickou represí. Právě tato rozmanitost byla pro workshop důležitá.

Jakou roli hrála návštěva samotného památníku?

Pro průběh workshopu byla velmi důležitá, mimo jiné proto, že jsme se při první návštěvě v úterý staly svědky soukromé pietní akce na připomínku konkrétního popraveného německého občana. Plötzensee není místem spojeným pouze s československou historií. Byli zde popravováni lidé z mnoha evropských zemí. Většina účastnic zde však byla vůbec poprvé. Jak prostor bývalého popraviště i kompaktní stálá expozice vedle něj jsou velmi působivé a pomáhají ozřejmit rozsah nacistické justice. Bylo důležité, aby informace z workshopu nezůstaly pouze na papíře. Když se studenti setkají s prostorem, kde se konkrétní události skutečně odehrály, dostává historické poznání další rozměr.

V čem byl pro workshop důležitý československý rozměr?

Pro německé studentky mohlo být zajímavé právě to, že se setkaly s příběhy lidí z tehdejšího Československa, jejichž životy a osudy nejsou součástí německého historického kánonu tak samozřejmě jako příběhy německých obětí a odpůrců nacismu. Zároveň je na těchto případech velmi dobře vidět, jak jsou české a německé dějiny propojené. Nacistická perzekuce měla evropský rozměr a jednotlivé osudy tuto skutečnost ukazují velmi konkrétně.

Studentky ale nezůstaly jen u práce v rámci workshopu. Jak výsledky své práce představily?

Výsledky své práce prezentovaly přímo při pietním aktu v Plötzensee a měly tak možnost vnímat i bezprostřední reakci na svou práci. To bylo podle mě velmi důležité. Nezůstaly v roli posluchaček, ale samy vystoupily na veřejnosti a představily to, co během workshopu vytvořily. Velmi mě potěšilo, že dvě z nich se ochotně ujaly také čtení jmen 25 bývalých československých státních příslušnic, které byly v Plötzensee popraveny. Tím se práce z předchozích dvou dnů bezprostředně propojila s vlastní připomínkou obětí.

„Když student sám hledá informace a musí se rozhodovat, co lze z pramene skutečně vyčíst, učí se zároveň kritickému historickému myšlení.“

Co podle vás může takový způsob práce přinést mladému člověku?

Především zkušenost, že historie není jen soubor abstraktních dat, která se má naučit. Je to práce s dokumenty založená na kladení si otázek a hledání odpovědí. Když student sám hledá informace a musí se rozhodovat, co lze z pramene skutečně vyčíst, učí se zároveň kritickému historickému myšlení. Je skvělé, když se ho podaří dovést k tomu, že se sám zajímá, klade si další otázky, chce vědět víc. Právě toto zaujetí pro věc pak velmi ocenili také účastníci pietního aktu. Konkrétní lidský příběh je v tomto směru dobrým nástrojem. Číslo ve statistice člověk snadno přehlédne. Jméno, dopis nebo fotografie někoho, kdo měl rodinu, práci a svůj vlastní život, působí úplně jinak.

Pietní akt byl vyvrcholením celého setkání. Co pro vás osobně znamená stát v Plötzensee na místě, kde bylo zavražděno téměř sedm set bývalých Čechoslováků?

Jako historička se se zkoumanými lidmi a jejich příběhy setkávám především prostřednictvím psaných dokumentů. Stát ale přímo na místě, kam například 26. srpna 1942 přivedli v pět hodin ráno v doprovodu kněze Inku Bernáškovou, a vstoupit do prostoru, kde byla popravena, je velmi silný okamžik, který informace a poznatky ze spisů přetaví v něco velmi reálného. Bylo pro mě důležité i to, že tuto zkušenost mohly získat i studentky, které se s těmito osudy samy seznamovaly během workshopu a pak je představily i ostatním. Právě v tom vidím velký význam celé akce – vzpomínka nezůstává jen u pietního gesta, ale dostává se prostřednictvím vzdělávání k další generaci.

Právě podobná spolupráce ukazuje význam **Ústavu pro studium totalitních režimů** v mezinárodním prostředí. Historické téma, které se dotýká československých obětí nacistické justice, se díky partnerství s Evropskou akademií Berlín dostává k mladé generaci v Německu a zároveň do širšího evropského kontextu. Pro **Ústav pro studium totalitních režimů** je mezinárodní spolupráce důležitou součástí výzkumu, vzdělávání i připomínání obětí totalitních režimů. Setkávání historiků, pedagogů a studentů z různých zemí přitom umožňuje sdílet prameny, zkušenosti i různé pohledy na společné evropské dějiny.

AUTOR: PETRA JUNGWIRTHOVÁ

FOTO: ÚSTR / Jindřich Mynařík

<https://www.ustrcr.cz/magda-veselska-o-specialnim-workshpu-pro-nemecke-studentky>